

שיטת הניקוד בעבירות תנועה

מסמך זה נכתב לבקשת ועדת הכלכלה של הכנסת לקראת דיון בנושא שיטת הניקוד לעבירות תנועה, והוא מהווה מסמך עדכון למסמך אחר קודם שנכתב בנושא בשנת 2015.¹ במסמך מוצג רקע על שיטת הניקוד הקיימת ומטרותיה ומוצגים נתונים בנוגע להפעלת השיטה בשנים האחרונות בישראל. בהמשך יוצגו עיקרי ממצאי דוח מסכם שהוכן על ידי המכון לחקר התחבורה בטכניון בנושא הערכת יעילות שיטת הניקוד בישראל ואיתור דרכים לשיפור. לבסוף יוצגו מספר נקודות לדיון ולבחינה עתידית.

רקע

שיטת הניקוד היא אמצעי למעקב אחר עבירות תעבורה שביצעו נהגים, הכוללת "אמצעי תיקון"²: נהג שעובר עבירה מתוך רשימת עבירות מוגדרת³ נוסף על העונש (קנס) המוטל עליו, נצברות לחובתו נקודות בהתאם לחומרת העבירה. בהתחשב במספר הנקודות התקפות הרשומות לחובתו של הנהג וחומרת העבירות אותן ביצע, יוטלו עליו אמצעי תיקון שונים כגון: קורס בסיסי/מתקדם לשיפור הנהיגה, פסילת רישיון לתקופה, ביצוע מבחן עיוני/מעשי, ובדיקות רפואיות.⁴

שיטת ניקוד של עבירות תנועה יושמה לראשונה ב-1968, ומאז שונו החוקים והתקנות במסגרתן היא מעוגנת כמה פעמים.⁵ בשנת 2002 עוגנה בתקנות שיטת ניקוד חדשה, והיא זו שחלה כיום.⁶ בשיטה החדשה נקבעו בין היתר שתי דרגות חומרה נוספות (8 ו-10 נקודות, נוסף על 2, 4 ו-6 נקודות שהיו קיימות עד אז), הופחת מספר העבירות מכ-300 ל-73, הועלה רף הנקודות הנדרש

¹ אהוד בקר, שיטת הניקוד בעבירות תנועה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 1 בנובמבר 2015.

² משרד התחבורה והבטיחות בדרכים, שיטת הניקוד לעבירות תנועה. עודכן בתאריך 25 במאי 2020.

³ העבירות מפורטות בתקנות התעבורה התשכ"א-1961, תוספת שיטת.

⁴ משרד התחבורה והבטיחות בדרכים, שיטת הניקוד לעבירות תנועה. עודכן בתאריך 25 במאי 2020.

⁵ אהוד בקר, שיטת הניקוד בעבירות תנועה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 1 בנובמבר 2015.

⁶ תקנות התעבורה (תיקון מספר 2), התשס"ג-2002, קובץ התקנות 6204, 24 באוקטובר 2002.

לקורס נהיגה נכונה (אחד מאמצעי התיקון למי שצברו נקודות) מ-6 ל-12 וחל שינוי באופן מחיקת הנקודות.⁷

בשנים שלאחר יישום השיטה החדשה הוצעו בה שינויים, ומבקר המדינה אף מתח ביקורת על אופן הפעלתה.⁸ בינואר 2011 הובאו תקנות חדשות לאישור ועדת הכלכלה. בישיבת הוועדה ציין שר התחבורה שנערך מחקר בנוגע לשיטת הניקוד, והמחקר גיבה את השארית השיטה הקיימת, בתוספת תיקונים וחיזוקים. תיקונים מסוימים פורסמו בפברואר 2011 וחלו מספטמבר 2011,⁹ וחלקם – ב-4 בינואר 2012.¹⁰

ב-3 באפריל 2017 אישרה ועדת הכלכלה של הכנסת שינויים נוספים הכוללים הגדלת מספר הנקודות הנצברות עבור חלק מהעבירות לגביהן נקבע ניקוד בעבר, יחד עם הוספת ניקוד לעבירות חדשות לגביהן לא נקבע ניקוד קודם לכן (בכללן עבירות ייחודיות לנהגים חדשים).¹¹ עדכון תקנות התעבורה נכנס לתוקף ביום 5 בינואר 2018 (ראו פירוט בפרק 2 להלן).¹²

1. שיטת הניקוד

1.1 המטרות והעקרונות של שיטת הניקוד

על-פי דוח שנכתב על ידי המכון לחקר התחבורה בטכניון, שיטת הניקוד תורמת לבטיחות בדרכים בשלושה אופנים: 1. מניעת התנהגות שאינה בטוחה כתוצאה מהחשש לצבור נקודות עונשין. 2. תיקון של התנהגות מסוכנת על ידי מרכיב חינוכי של השיטה. 3. מיון והשעיית נהגים עבריינים.¹³

ישנן חמש דרגות חומרה לעבירות, ומספר הנקודות עולה ככל שחומרת העבירה עולה..¹⁴ כיום יש עבירות שאינן כרוכות בנקודות כלל, כגון עבירות חניה או עבירות מהירות פעוטות. בנוסף, שיטת הניקוד מתרכזת בנהגים שעוברים עבירות תכופות, וכך הנהג המורשע בעבירות רבות בזמן קצר יהיה מחויב באמצעי תיקון, בעוד נהג המבצע עבירה אחת לשנים אחדות לא יושפע מכך.

⁷ אהוד בקר, שיטת הניקוד בעבירות תנועה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 1 בנובמבר 2015.

⁸ להרחבה בנושא ראו: מבקר המדינה, דוח שנתי 56 לשנת 2005, אמצעי תיקון וענישה- שיטת הניקוד מאי 2006, עמ' 12, 68.

מבקר המדינה, דוח שנתי 59 לשנת 2008 מאי 2009, עמ' 103-107.

⁹ תקנות התעבורה (תיקון מס' 4), התשע"א-2011, קובץ התקנות 6976, 9 בפברואר 2011.

¹⁰ תקנות התעבורה (תיקון מס' 4) (תיקון), התשע"א-2011, קובץ התקנות 7070, 1 בינואר 2012.

¹¹ ועדת הכלכלה של הכנסת: החמרה בשיטת הניקוד על עבירות תנועה, הודעת דוברות, 3 באפריל 2017.

¹² הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, העלאת ניקוד על עבירות תנועה, עודכן בתאריך 16 ביולי 2018.

¹³ שם.

¹⁴ משרד התחבורה והבטיחות בדרכים, שיטת הניקוד לעבירות תנועה- טבלת הנקודות על עבירות תנועה, עודכן בתאריך 25 במאי 2020.

1.2 אופן הפעלת שיטת רישום הניקוד

על פי [תקנות התעבורה, התשכ"א-1691, חלק ז' \(שיטת הניקוד בעבירות תעבורה\)](#), אגף הרישוי במשרד התחבורה והבטיחות בדרכים אמון על רישום הניקוד, ניהולו והטלת אמצעי תיקון בגין צבירת נקודות, באמצעות מאגר מידע ממוחשב של הרשעות בעבירות תעבורה, הקרוי גם "מרשם עבירות".¹⁵ מרשם זה מתעדכן במידע הנמסר לאגף הרישוי מהמטרה בדבר כל עבירה הכרוכה בנהיגת רכב ובדבר כל עבירה של בעל רישיון נהיגה הנוגעת לשימוש בסם מסוכן או להחזקת סם מסוכן לצורך שימוש בו.¹⁶ מקור מידע נוסף הוא בית המשפט, כשנהג מבקש להישפט על עבירת התנועה.

1.3 צבירת נקודות ואמצעי תיקון

כאמור, שיטת הניקוד מבוססת על צבירת נקודות הנובעות מהרשעות בעבירות נהיגה. ניהול המידע הממוחשב על צבירת הנקודות של הנהגים מבוצע על ידי רשות הרישוי. מספר הנקודות לעבירה בודדת הוא מספר זוגי שנע בין 2 ל-10. הנקודות נספרות בכל פעם שהנהג עובר עבירה נוספת. נקודות הרשומות לחובתו של נהג תקפות לשנתיים מיום העבירה, אלא אם כן הוא צבר 22 נקודות או יותר, ואז תוקף הנקודות הוא ארבע שנים. אם מתנהל משפט בנוגע לעבירה, הנקודות בגינה לא ייספרו עד מתן פסק-דין סופי.

נהג שצבר נקודות במספר מסוים, יוטלו עליו אמצעי תיקון כדלקמן:

לוח 1: מספר הנקודות הנרשמות בגין עבירת תנועה ואמצעי התיקון הנדרש:¹⁷

מספר הנקודות התקפות:	אמצעי תיקון נדרש:	הערות:
22-12 נקודות	קורס בסיסי בנהיגה נכונה מטעם אגף הרישוי ועמידה במבחן	אמצעי תיקון זה יוטל רק על מי שעבר שתי עבירות לפחות.
34-24 נקודות	קורס מתקדם בנהיגה נכונה מטעם אגף הרישוי ועמידה במבחן	
36 נקודות או יותר	פסילת רישיון לשלושה חודשים. חידוש הרישיון מותנה בעמידה במבחן עיוני ("מבחן תיאוריה").	
72 נקודות ויותר	פסילת רישיון לתשעה חודשים. חידוש הרישיון מותנה במבחן עיוני ("תיאוריה"), מבחן מעשי ("טסט"), ובדיקות רפואיות במכון הלאומי לבטיחות בדרכים	אמצעי זה יוטל גם על נהג שצבר 36 נקודות או יותר בפעם השנייה בתוך שש שנים.

¹⁵ אהוד בקר, שיטת הניקוד בעבירות תנועה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 1 בנובמבר 2015.

¹⁶ חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, התשמ"א-1981, סעיף 10.

¹⁷ משרד התחבורה והבטיחות בדרכים, שיטת הניקוד לעבירות תנועה, עודכן בתאריך 25 במאי 2020.

לאחר שאמצעי תיקון מוטל על נהג, הנהג לא יידרש אליו שוב אלא לאחר מחיקת הנקודות, שהמועד שלה מתבסס, כאמור, על מועד ביצוע העבירה.¹⁸ לפי משרד התחבורה, אי אפשר למחוק נקודות על ידי נקיטת אמצעי תיקון בהתנדבות או השתתפות בקורס נהיגה מונעת מבחירה.¹⁹

1.4 ערוצי מידע לשימוש הציבור

העדכון הראשון שנהג מקבל על כך שנרשמו לחובתו נקודות הוא בהודעת תשלום קנס בדוח עבירת תנועה. בהודעה מצוין סעיף התקנה שעליה עבר הנהג לצד סמל העבירה המספרי ומספר הנקודות לחובת הנהג.²⁰ המידע מופיע גם בטופס חידוש רישיון הנהיגה כשזה נשלח לנהג או כשמונפק לו רישיון במשרד הרישוי. נוסף על כך, אם הנהג צובר נקודות במספר המחייב אמצעי תיקון, על אגף הרישוי לשלוח לו הודעה על כך בדואר רשום או במסירה אישית.

על פי המידע המופיע באתר משרד התחבורה, נהג יכול לברר את מצב נקודות החובה שנצברו לחובתו בדרכים הבאות:²¹

- **טופס פניה מקוון** בנושא נקודות חובה ובו בקשה לקבל תדפיס על מצב נקודות החובה של הנהג.
- התדפיס יישלח בדואר בתוך עשרה ימי עבודה לכתובת הנהג.
- **מוקד טלפוני** שבו אפשר להזמין תדפיס שיישלח בדואר.
- **עמדות שירות עצמי** ("רשיומט"), המוצבות היום במוקדים שונים כגון סניפי משרד הרישוי, קניונים וסניפי סופר פארם, וניתן להנפיק בהן תדפיס על מצב נקודות החובה של הנהג. שירות זה כרוך בתשלום אגרה של 10 ש"ח, וזיהוי המשתמש מבוצע באמצעות כרטיס אשראי של בעל הרישיון.
- **פנייה לסניף של משרד הרישוי.** המידע מתקבל עם הצגת תעודת זהות, וניתן ללא תשלום.

2. שינויים ועדכונים שחלו בשיטת הרישום - ינואר 2018

בתאריך 3 באפריל 2017 אישרה ועדת הכלכלה של הכנסת את בקשת משרד התחבורה להחמרה בשיטת הניקוד על עבירות תנועה. במסגרת התיקון עלה מספר הנקודות (ובחלק מהעבירות החמורות, עלה גם היקף הקנסות) שהוטלו בגין סעיפי עבירות שונים. לצד זאת נקבע

¹⁸ בנושא זה היה שינוי ממשי בתקנות. עד שנת 2002 שיטת הניקוד אפשרה מחיקת נקודות מיד לאחר נקיטת אמצעי התיקון.

¹⁹ אהוד בקר, שיטת הניקוד בעבירות תנועה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 1 בנובמבר 2015.

²⁰ במידה והנהג לא משלם את הקנס, כל עוד הוא לא כפר באשמה, ייספרו הנקודות בתום 90 יום מהעבירה.

²¹ משרד התחבורה והבטיחות בדרכים, שיטת הניקוד לעבירות תנועה- טבלת הנקודות על עבירות תנועה. עודכן בתאריך 25 במאי 2020.

ניקוד עבור סעיפי עבירות נוספים אשר בעבר לא הוטל בגינן ניקוד. התיקונים נכנסו לתוקף בתאריך 5 בינואר 2018, ומפורטים בלוחות 2-3 שלהלן:²²

לוח 2: העלאת ניקוד קיים עבור עבירות תנועה (שהיה קיים עבורן ניקוד בעבר):

מספר נקודות חדש	מספר נקודות קודם	תיאור העבירה
4	2	נהיגה על מדרכה שלא לשם חצייתה
4	2	נוסע שאינו חגור בחגורת בטיחות
4	2	גרירת רכב שלא בבטיחות
4	2	אי קיום סייגים בגרירה
4	2	נהג שאינו חגור בחגורת בטיחות
6	4	חציית אוטובוס במפגש מסילת ברזל שלא סלולה אספלט או בטון
6	4	נהיגת רכב תפעולי שלא באזור שנקבע או שלא בהתאם להוראות המפורטות בתקנה
8	4	נהיגה תוך שימוש בטלפון בלא דיבורית
8	4	אי מתן אפשרות להולך רגל להשלים את החצייה בבטחה
8	6	הסעת ילד שאינו רתום במושב בטיחות או במושב מגביה לפי העניין
8	6	נהיגה בקלות ראש או ברשלנות
10	8	נהיגת רכב בידי מי שלא ניתן לו רישיון נהיגה לאותו סוג רכב
10	8	סירוב לבדיקת שכרות
10	8	אי עצירה לפני מפגש מסילת ברזל כשהמחסום נע

בלוח 2 מפורטים 14 סוגי עבירות שבהן חלו עדכונים ושינויים במספר הנקודות. כמו כן, קיימים מספר סעיפי עבירות שלגביהן **הוכפל** מספר הנקודות. כך למשל, שתי עבירות בולטות שבגינן הוכפל באופן משמעותי מספר הנקודות מ-4 ל-8 הן: נהיגה תוך שימוש **בטלפון נייד ללא דיבורית**, וכן אי מתן אפשרות **להולך רגל להשלים את החצייה בבטחה**. יצוין כי עבירות אלה צוינו על ידי אגף התנועה במשטרה כעבירות מרכזיות שעומדות בבסיסן של תאונות הדרכים הקשות והקטלניות בשנים האחרונות בישראל.²³

²² מקור הנתונים ופירוט העבירות: אפי רוזן, מנהל אגף הרישוי במשרד התחבורה והבטיחות בדרכים, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מייל מיום 2 באוגוסט 2020.

וכן: אתר הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים: הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, העלאת ניקוד על עבירות תנועה, עודכן בתאריך 16 ביולי 2018.

²³ הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, דוח מגמות עשור של בטיחות בדרכים בישראל, 2018-2008, נובמבר 2019.

לוח 3: קביעת ניקוד חדש עבור עבירות תנועה שלא היה קיים בגינן ניקוד בעבר:

ענישה קיימת	מספר נקודות חדש	מספר נקודות קודם	תיאור העבירה
עבירת קנס- 250 ש"ח	2	0	אי לבישת אפוד זוהר
הזמנה לדין	4	0	נהיגה ברכב שבו לא מנותקת בזמן הנסיעה תצוגה הנראית לעין ²⁴
עבירת קנס- 250 ש"ח	6	0	פניות אסורות לפי תמרורים 428 (תמרור איסור על פניה ימינה) ו-431 (תמרור איסור על פניית פרסה)
עבירת קנס- 500 ש"ח	6	0	אי פתיחה של חלון רכב או דלת אוטובוס לפי העניין, בעצירה לפני מפגש מסילת ברזל ²⁵
עבירת קנס עד 15% מעל המשקל המותר- 500 ש. מעבר לכך- הזמנה לדין.	6	0	הובלת מטען ברכב שמשקלו בין 10%-25% מעל המשקל הכולל המותר
עבירת קנס- 250 ש"ח	6	0	אי חבישת קסדה ברכיבה על אופנוע
הזמנה לדין	6	0	נהיגת נהג חדש צעיר בלא מלווה
הזמנה לדין	8	0	נהיגת נהג חדש צעיר עם נוסעים במספר העולה על המותר בלא מלווה
הזמנה לדין	8	0	הוראת נהיגה תוך שימוש בטלפון בלא דיבורית
הזמנה לדין	8	0	שיבוש פעולת מיתקן מגביל מהירות

בלוח 3 מפורטים עשרה סעיפי עבירות תנועה שלא נקבעו להם בעבר נקודות. כמו כן, ניתן לראות כי חלק מהעבירות החדשות לגביהן נקבע רישום, הן ייחודיות לאוכלוסיות נהגים מסוימות כגון: **נהגים חדשים** (שמוגדרים כך במשך שנתיים לאחר קבלת הרישיון), **רוכבי אופנוע, ונהגי אוטובוסים ורכב כבד** שלגביהם נקבעו תקנות מיוחדות, וששיעור מעורבותם בתאונות דרכים בעשור האחרון בישראל היה גבוה.²⁶ כך למשל, במקרה שבו נהג חדש (אשר חלה לגביו חובה מלווה בחצי השנה הראשונה לאחר קבלת הרישיון), נוהג **ללא מלווה**, יירשמו לו 8 נקודות בנוסף

²⁴ במושג "תצוגה הנראית לעין" - הכוונה למסכי תצוגה אשר מותקנים ברכב ומחזירים לרוב למכשיר הטלפון הנייד. סעיף העבירה אוסר על הפעלת מסכי התצוגה בתכנים שאינם נוגעים **לתוכנת ניווט** (דוגמת תוכנת Waze או GPS), כגון- סרטים, קליפים וכד', אשר עלולים להסיח את דעת הנהג בעת הנהיגה.

²⁵ במפגשי מסילת ברזל, בפרט אלה שבהם הראות מוגבלת, נדרשת גם האזנה על מנת לוודא שאין רכבת מתקרבת, ולכן נדרשת פתיחת חלון או דלת.
²⁶ הרשות הלאומית לביטחות בדרכים, **דוח מגמות עשור של ביטחות בדרכים בישראל**, 2008-2018, נובמבר 2019.

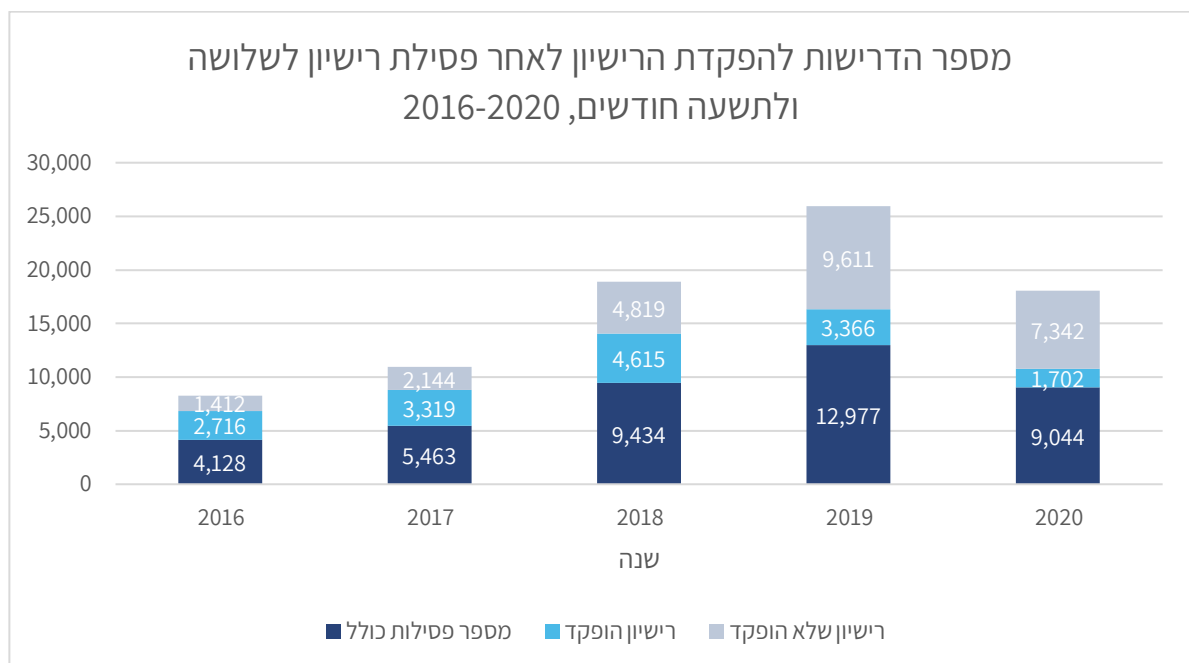
לקנס. כמו כן, נהגי רכב כבד אשר ישבשו את מכשיר הטכוגרף (מתקן מגביל מהירות), יחויבו ב- 8 נקודות, בנוסף לקנס הקבוע בחוק.

3. שיטת הניקוד - נתונים

להלן יוצגו נתונים על אמצעי התיקון שהוטלו על נהגים בשנים 2016-2020. יצוין כי הנתונים עבור שנת 2020 הם חלקיים, ומתייחסים לחודשים ינואר- עד סוף יולי 2020, בהתאם למועד כתיבת המסמך.²⁷

כאמור בלוח 1 במסמך זה, אדם הצובר 36 נקודות או יותר, יפסל רישונו לשלושה חודשים, ואדם הצובר 72 נקודות ויותר, יפסל רישונו לתשעה חודשים. בתרשים שלהלן מוצג מספר הדרישות להפקדת רישיון לאחר פסילת רישיון לשלושה חודשים ותשעה חודשים בין השנים 2016-2020 ומספר הרישיונות שהופקדו בפועל בעקבות כך.²⁸

תרשים 1: מספר הדרישות להפקדת רישיון לאחר פסילת רישיון לשלושה חודשים ומספר הרישיונות שהופקדו בפועל, 2016-2020.

ניתן לראות כי בין השנים 2016-2019 חלה **עליה חדה** של 214% במספר הדרישות הכולל להפקדת רישיון לאחר פסילה, מ- **4,128** דרישות בשנת 2016, ל- **12,977** דרישות בשנת 2019 (יותר מפי שלושה). גם ביחס למחצית שנת 2020, ניכר כי קיים מספר דרישות **גבוה** ביחס לשנים קודמות- 9,044 דרישות לפסילת רישיון.

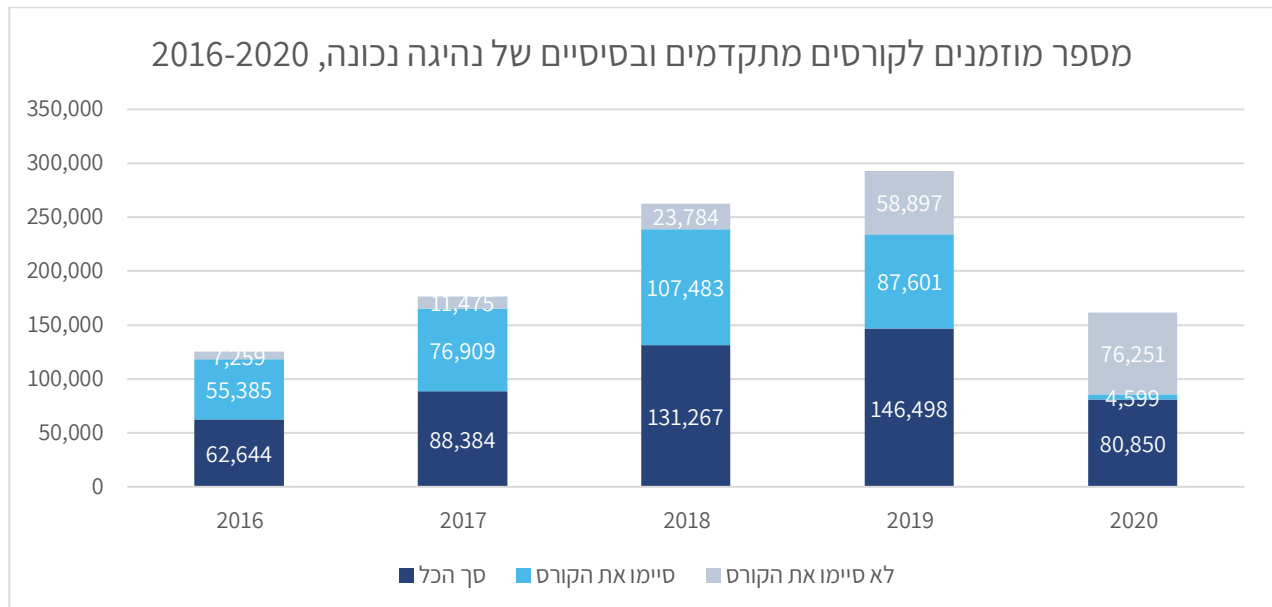
שיעור הרישיונות **שלא הופקדו** עלה גם הוא בין השנת 2016 בה לא הופקדו 34% מהרישיונות שנדרשו לכך, לבין שנת 2016 בה לא הופקדו 74% מהרישיונות. חשוב לציין כי נתוני שנת 2019 הנם חריגים אל מול השנים האחרות הן

²⁷ אפי רוזן, מנהל אגף הרישוי במשרד התחבורה והבטיחות בדרכים, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מייל מיום 2 באוגוסט 2020.

²⁸ הנתונים עבור מספר הרישיונות שהופקדו ושלא הופקדו מתוך מספר שלילות הרישיון שניתנו **לתשעה** חודשים, טרם עודכנו עבור שנת 2020.

במספר הפסילות הכולל והן בשיעור הרישיונות שלא הופקדו בפועל, אולם לא עלה בידנו לקבל הסבר לכך עד למועד סיום כתיבת מסמך זה.

תרשים 2: מספר מוזמנים לקורסים (מתקדמים ובסיסיים) של נהיגה נכונה, 2016-2020

ניתן ללמוד מתרשים 2 כי בכל אחת מהשנים 2016-2019 חלה ירידה בשיעור מסיימי הקורס ביחס למספר האנשים הכולל שקיבלו זימון לקורס. כך, בשנת 2016- שיעור מסיימי הקורס עמד על כ- 88%, בשנת 2017- 87%, בשנת 2018- 82% ואילו בשנת 2019- 60% בלבד. בחודש מרס 2020 עם פרוץ משבר הקורונה, **הוקפאו** הקורסים לנהיגה מונעת בכל הארץ למשך כשלושה חודשים, עד לפתיחתם המחודשת ביוני 2020.²⁹ נתון זה יכול להסביר את מספרם הנמוך יחסית של מסיימי הקורסים במחצית הראשונה של שנת 2020- כ-4600 איש בלבד (שהם כ-5.6%) מתוך כלל האנשים שקיבלו זימון לקורסים עבור תקופה זו.

4. בדיקת יעילות שיטת הרישום

ישנם גורמים רבים ומגוונים המשפיעים על רמת הבטיחות בדרכים בכלל והיקף עבירות התנועה בפרט, כגון: מאפייני האכיפה, שיפורים בטכנולוגית הרכב, תשתיות הדרך, מסעות פרסום והסברה, ועוד. לפיכך יש קושי בבחינה פרטנית של ההשפעה של גורם זה או אחר על רמת הבטיחות בדרכים.³⁰ למרות מגבלה זו, בארץ ובעולם נערכים מחקרים המנסים לאמוד את

²⁹ משרד התחבורה והבטיחות בדרכים, [שינויים והתאמות בעקבות התמודדות עם נגיף הקורונה](#), עודכן בתאריך 29 ביולי 2020.

³⁰ אהוד בקר, [שיטת הניקוד בעבירות תנועה](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 1 בנובמבר 2015.

השפעותיהם של הגורמים השונים על הבטיחות בדרכים, ובכללם- לבחון את יעילות שיטת הניקוד.

באוגוסט 2014 פרסם משרד התחבורה והבטיחות בדרכים קול קורא לביצוע מחקר הערכה של שיטת הניקוד ויעילותה, והצעות לשיפורה ולהפחתת עבירות תעבורה. בהמשך המשרד התקשר עם המכון לחקר התחבורה שבטכניון לשם עריכת המחקר.³¹ בנובמבר 2017 פורסמו ממצאי המחקר בדוח מסכם שהוכן בשיתוף המרכז לחקר בטיחות בדרכים והמכון לחקר התחבורה בטכניון. מטרת המחקר הייתה כפולה: לבחון את אופן היישום של שיטת הניקוד החדשה בישראל ולהעריך את יעילותה בתחום הבטיחות בדרכים; ולסקור את אופן הפעלת שיטת הניקוד במדינות האחרות על מנת לאתר דרכים לשיפור השיטה הנהוגה בישראל. עיקרי הממצאים יוצגו להלן:

4.1 יעילות שיטת הניקוד בתחום הבטיחות בדרכים על פי הספרות הבינלאומית

בסקירה השוואתית שנערכה על ידי כותבי דוח המכון לחקר התחבורה בטכניון צוין כי במחקרים שנערכו בעולם נמצאה **השפעה חיובית** של שיטת הנקודות על **התנהגויות הנהגים והפחתה בתאונות הדרכים**. המחקרים הראו כי שיטת הניקוד תורמת להפחתת עבירות תנועה ובייחוד כאלה המתקשרות עם סיכוי לתאונה חמורה, כמו נהיגה במהירות מופרזת, נהיגה תחת השפעת אלכוהול, אי שימוש באמצעי בטיחות ברכב, אי ציות לרמזור ועוד.³² עם זאת, **היקף ההשפעה אינו אחיד והוא משתנה בטווח בין מספר אחוזים עד עשרות אחוזים, בתלות בתנאי המחקר והמדינה**. רוב המחקרים בחנו את השפעת שיטת הניקוד בתקופת הזמן שלא עלתה על שנתיים מכניסת השיטה לתוקף. השפעות שיטת הניקוד על עבירות תנועה בטווח הארוך יותר לא נבחנו.³³

גם במחקרים בעולם שבחנו את השפעת שיטת הניקוד על תאונות דרכים ונפגעים בטווח ארוך יותר, נמצאה **הפחתה** במספר ו/או בחומרת התאונות והנפגעים, לרוב בטווח של בין 15%-25%. השפעה זו כאמור, בדרך כלל נמשכת פחות משנתיים לאחר כניסת השיטה לתוקף. **השפעה ממושכת יותר נצפתה במדינות שבהן כניסת שיטת הניקוד לוותה באכיפה ובמאמץ תקשורתי**. עם זאת, יודגש כי לפי ממצאי מחקרים שונים שבוצעו בחו"ל, לא נמצאה הוכחה חד משמעית שכל אמצעי התיקון תורמים לשיפור בבטיחות. מספר מחקרים הראו תרומה חיובית לבטיחות של מתן מכתבי אזהרה לנהגים. הקורסים לשיפור הנהיגה נמצאו כתורמים לשיפור

³¹ אהוד בקר, שיטת הניקוד בעבירות תנועה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 1 בנובמבר 2015.

³² המכון לחקר התחבורה, הטכניון- הערכת יעילות של שיטת הניקוד בישראל ואיתור דרכים לשיפורה- דוח מסכם, נובמבר, 2017.

³³ שם.

התנהגות הנהגים ו/או להפחתה בתאונות במספר מחקרים שנערכו באירופה, בעוד שבמחקרים בארה"ב לא נמצאה תרומה בטיחותית של אמצעים אלה. באירופה, הקורסים לשיפור הנהיגה נמצאו יעילים יותר לבטיחות כאשר הם משולבים עם **שילת רישיון**.³⁴

4.2 בחינת יעילות שיטת הניקוד על פי מחקרים שנערכו בישראל

במסגרת בחינת ההשפעה של שיטת הניקוד החדשה על **כלל ההרוגים והנפגעים בתאונות הדרכים בארץ, לא נמצאה השפעה מהותית** של שיטת הרישום על הפחתת מספר התאונות. על פי עורכי המחקר, אחד מההסברים לכך הוא יישום של שיטת הניקוד החדשה במשך עשור, ללא ליווי אכיפה ממוקדת ומאמצי הסברה מתאימים. בבחינת שינויים **בביצוע עבירות תנועה ומעורבות בתאונות בקרב נהגים שעברו אמצעי תיקון** (קרי, קורסי נהיגה ברמה בסיסית ומתקדמת פסילות רישיון לתקופה של 3 חודשים, והשילוב ביניהם), נמצא כי **שיטת הניקוד הביאה לירידה בביצוע עבירות תנועה ובמעורבות בתאונות של נהגים שעברו את אמצעי התיקון**. בעקבות הפעלת אמצעי התיקון השונים, **נמצאה ירידה מובהקת של כ-70% במדדי שכיחות העבירות בתקופה של שלוש שנים אחרי הפעלת האמצעים**, לעומת התקופה שקדמה לה. כמו כן, בהתייחס למדד **שכיחות התאונות**- נמצא כי **חלה ירידה של כ-1% בתאונות החמורות**, ושל **11%** בסך התאונות עם נפגעים, בקרב הנהגים שעברו את אמצעי התיקון- בהשוואה בין התקופה שלפני ואחר הפעלת האמצעי התיקון, בעוד שבקבוצת הביקורת נצפתה ירידה קטנה יותר או שלא נצפה כלל שינוי בשכיחות התאונות בין שתי התקופות שנמדדו. כמו כן הודגש כי **כלל אמצעי התיקון שנבחנו במחקר: הקורס הבסיסי, הקורסים הייעודיים, שילת רישיון ל-3 חודשים והשילוב ביניהם**- נקשרו עם **ירידה בביצוע עבירות תנועה ועם ירידה במעורבות הנהגים בתאונות** הן בקרב נהגי רכב פרטי והן בקרב נהגים מקצועיים.³⁵

במחקר גם נבחנו **התפיסות הרווחות בציבור כלפי הקורסים** המופעלים במסגרת שיטת הניקוד. על פי ממצאי המחקר:

מרבית הנהגים ראו תועלות מסוימות בקורס ריענון הנהיגה, כגון: התעדכנות בחידושים שחלו בחוקים ובתקנות התעבורה; הגברת מודעות למצבי נהיגה מסוכנים; והבנת ההשלכות של עבירות תנועה על התרחשות תאונות דרכים. חלק מהנהגים טענו שהם אינם מאמינים ביכולת של הקורסים, כפי שהם מועברים היום, לשפר מיומנותו של הנהג הממוצע. רובם הסכימו שקיים צורך בקורסים יעילים ומשמעותיים, הכוללים חידושים ודוגמאות מעשיות. בנוסף, רוב הנהגים סברו שקורס ריענון נהיגה נדרש לכל קבוצות הנהגים ובייחוד לנהגים הצעירים, וכי יש מקום לקורס מיוחד של ריענון נהיגה עבור רוכבי אופנוע/קטנועים.

להלן יובאו בקצרה עיקרי המלצות כתבי הדוח בנושא שיטת הניקוד:

³⁴ ש.ם.

³⁵ ש.ם.

1. מומלץ לבחון מחדש את **מרכיבי שיטת הניקוד** בישראל לצורך בדיקת אפשרות **לפישוט המנגנון**, צמצום אפשרי ברשימת העבירות עם ניקוד **ובדיקת התכנים של קורסי חובה לנהיגה נכונה**.
2. במסגרת בחינה חוזרת של מרכיבי שיטת הניקוד, מומלץ לשקול אפשרות של **שליחת מכתבי אזהרה** לנהגים שמתקרבים לסף של אמצעי התיקון (דהיינו קורס או שלילת רישיון).
3. מוצע להשקיע מאמצים בשיפור מערך הקורסים לנהיגה נכונה, תוך מתן דגש על **הרכב הקבוצה** ובחינת **התכנים** המועברים בקורס. רצוי לשאוף ליצירת קבוצות הומוגניות מבחינת סוג רישיון הנהיגה וההתנהגויות שבגינן נשלח הנהג לאמצעי התיקון, ותוך התאמת תכני הקורס לקהל היעד.
4. הומלץ להמשיך עם המועד של קורס **ריענון נהיגה** (שגרת, ולא כאמצעי תיקון) כפי שמקובל כיום במתכונת של כעבור 5 שנים מקבלת רישיון הנהיגה, ולשקול חזרה על קורס ריענון נהיגה מדי 10 שנים.
5. הומלץ להגביר את האכיפה של חוקי התנועה, תוך התמקדות בעבירות תנועה חמורות, ולערוך מסעות הסברה באמצעי התקשורת, על מנת להגביר את השפעת האכיפה ולהעלות את נושא הניקוד למודעות הציבור.
6. הומלץ לבצע מעקב שוטף על בסיס שנתי אחרי עבירות הנהגים ויישום השיטה, על מנת שניתן יהיה לקבל החלטות על סמך נתונים ומחקרים הבוחנים באופן סטטיסטי את השלכות החיוביות והשליליות האפשריות של השינויים המוצעים.

5. נקודות לדין

- * מה הם השיקולים המנחים בבחירת **סוגי העבירות** שבגינן נקבע רישום ניקוד, ובדבר הקריטריונים שלפיהם נקבע **גובה הניקוד** לכל אחת מהעבירות השונות.
- * על פי ממצאי המחקרים שהובאו במסמך, על מנת לשפר את יעילות שיטת הניקוד, יש צורך **בהגברת האכיפה בפועל ובביצוע פעילות הסברה**. האם בעקבות ממצאי המחקר נעשו שינויים בתחומים אלה או מתוכננים שינויים בעתיד?
- * האם בעקבות ממצאי המחקרים שהובאו לעיל נשקלים שינויים במתכונת הקורסים לנהיגה מונעת?
- * האם מתוכננת בדיקה ארוכת טווח בדבר השלכות שיטת הניקוד והאכיפה הנובעת ממנה, על הבטיחות בדרכים בישראל?